

Jan-Olov Karlsson
Stockholm

Mentalisering – ett efterfrågat kunskapsområde

Mentaliseringsteori har väckt stort intresse bland studerande och sökande vid Ericastiftelsen i Stockholm. Ämnet är nu en integrerad del i de längre psykoterapeututbildningarna och en eftersökt seminarier serie anordnas för tredje året. Nedan beskrivs seminarier serien, erfarenheter som gjorts i samband med den samt planer inför framtiden.

Bakgrund

Mentaliseringsteorins utveckling har följts i undervisning och litteratur vid Ericastiftelsen sedan 1990-talet. I samband med att boken *Mentalizing in child therapy* (Verheugt-Pleiter et al, 2008) gavs ut initierades interna seminarier för hela lärar-/klinikergruppen vid Ericastiftelsen. Diskussionen blev så pass intressant att vi beslöt att starta en seminarier serie med inriktning på fortsatta diskussioner med intresserade kollegor från barn- och ungdomspsykiatri runt om Sverige. Seminarier serien omfattar 15 högskolepoäng och planerades ursprungligen för tolv utbildningsplatser. Men

intresset var större än förväntat och platsantalet ökades till sexton och undervisningsgruppen dubblerades. Nu har cirka 75 personer deltagit i seminarier serien och betydligt fler har sökt den.

En reflekterande pedagogik

Generellt är kursen en introduktion och en första orientering på området. En strävan har varit att frångå lärandeformer som bygger på "läsa-lyssna-komma ihåg" och istället hitta en modell som tar sin utgångspunkt i varje students personliga lärande och utveckling. Ämnets karaktär och de

studerandes kompetensnivå har gjort det möjligt att variera den pedagogiska utformningen i denna riktning. Hög grad av egenaktivitet, både individuellt och i grupp, och ett prövande, experimentellt klimat har uppmuntrats. Kursen innehåller åtta moment som på olika sätt belyser teorin och tillämpningar.

Några av de viktigaste momenten i seminarier-serien är:

- Grupparbete kring litteraturen, med stöd av nätbaserat diskussionsforum,
- Seminarier med författare till litteraturen,
- Seminarier med erfarna kliniker som integrerat delar av teorin i sitt behandlingsarbete,
- Seminarier med internationella gästföreläsare,
- Närstudier av eget kliniskt arbete med patienter,
- Barnobservationer,
- Workshop i psykoteraeutisk teknik (nytt moment 2012),
- Skriftlig analys av film/TV från mentaliseringsperspektiv,
- Examinationsuppgift.

Nedan beskrivs några av momenten mer ingående.

Grupparbete med stöd av diskussionsforum på nätet. Att diskutera litteratur i smågrupper är en vanlig och ofta uppskattad pedagogisk form, men den kan vara problematisk att genomföra, till exempel när kursdeltagarna inte kan träffas utanför ordinarie undervisningstid. Att komplettera gruppmöten med ett diskussionsforum på nätet kan då vara ett bra alternativ. Målsättning med konstruktionen är att förstärka det positiva med att lära känna och samtala med intresserade kollegor och öka graden av självaktivitet.

De studerande har delats in i mindre grupper och ett forum för varje mindre grupp har öppnats. Gruppmedlemmarna har instruerats att växla mellan att läsa litteraturen, att diskutera på forumet och att presentera slutsatser och frågor inför den större undervisningsgruppen. Instruktionerna kring logistiken har varit relativt detaljerade och

det har ingått att "alla läser allas inlägg".

En fördel med nätstöd är att studerande får möjlighet att uttrycka sig både skriftligt och muntligt samt att alla får ta del av diskussionen även i grupper där man själv inte är med. Många studerande har, i en särskild utvärderingsenkät, skattat hög eller mycket hög uppskattning av "nätstöd" vid grupparbeten.

Närstudier av eget kliniskt material. Varje studerande har, i grupper om fyra, fått möjlighet att presentera ett skriftligt referat från en terapitimme med ett barn, en ungdom eller med föräldrar. Efter genomläsning bestod gruppens uppgift i att lokalisera och dokumentera *en intervention* som medförde att patientens mentaliseringsförmåga ökade. En person i gruppen hade som uppgift att dokumentera interventionen enligt en mall och färdigställa en "interventionsbeskrivning". I beskrivningarna finns förutom själva interventionen, en kort bakgrund, patientens "interventions svar" samt en sammanfattning av hur gruppen resonerat kring interventionen. Interventionsbeskrivningar har samlats in och sparats.

Examinationsuppgift. Något oväntat var en de mest uppskattade momenten i kursen den avslutande examinationsuppgiften. Den består av ett mindre skriftligt arbetet. Instruktionen är att den studerande ska lokalisera ett fenomen eller problemområde i sitt kliniska arbete och belysa det från mentaliseringsperspektiv. Tre delar ska finnas med i texten, en beskrivning av ett kliniskt fenomen, en koppling till mentaliseringsteori samt egna tankar och/eller tillämpningar. Kursledaren ger skriftlig feedback på arbetet. Det presenterades och diskuteras även i grupper om tre studerande, så kallad peer-review.

Många examinationsuppgifter höll god kvalitet och framför allt genererades engagemang hos de studerande. Ämnesvalet var brett och illustrerar hur mentaliseringsteori kan appliceras på många områden. Glädjande är att flera studerande har kontaktats av redaktionen för Mellanrummet och sedan gått vidare och skrivit artiklar med examinationsuppgiften som bas (se bland annat detta nummer av Mellanrummet).

Framtiden. Tillämpningar av mentaliseringsteori fortsätter att utvecklas. Två nyutgivna böcker har

kommit på litteraturlistorna vid Ericastiftelsens utbildningar de senaste månaderna. Det gäller *Minding the Child* (Midgley & Vrouva, 2012) samt *Handbook of Mentalizing in Mental Health Practice* (Bateman & Fonagy, 2012). Medarbetare vid Ericastiftelsen deltar även i ett internationellt nätverk för att ta fram mentaliseringsbaserade korttidsbehandlingar för barn. Som en del i den metodutvecklingen planerar vi en utbildning som riktar sig till behandlare inom barn- och ungdomspsykiatri. Arbetsnamnet är "Mentaliseringsorienterad korttidspsykoterapi för barn". Utbildningen omfattar 12–16 utbildningsplatser och sträcker sig över knappt ett år. Teoriundervisning och handledning på ett eller två korttidsärenden är huvudmomenten.

Keywords: Mentalization, education, child short term psychotherapy.

Jan Olov Karlsson, leg psykolog, leg psykoterapeut, specialist i klinisk psykologi, arbetar vid Ericastiftelsen med klinisk verksamhet, speciellt med inriktning på korttidsterapi och mentaliseringsbaserad behandling, med undervisning, handledning och metodutveckling.

janolov.karlsson@ericastiftelsen.se

Avslutande kommentar

Mentaliseringsteori belyser centrala frågor i psykiatriskt arbete med barn och familjer. Många behandlare upplever att de blir inspirerade och får nya perspektiv. Ur utbildningssynpunkt är ämnet självklart intressant i sig, men tankegångarna har även relevans för pedagogik och utbildningsplanering. Att centrera inlärningsklimat kring "reflekterande" och "känslomässig inlärning" har varit en målsättning vid utbildningar på det psykodynamiska området. Mentaliseringsteori kan användas för att stärka och utveckla den traditionen.

Referenser

- Bateman, A. & Fonagy, P. (2012). *Handbook of mentalizing in mental health practice*. Washington DC: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Midgley, N. & Vrouva, I. (eds.) (2012). *Minding the child. Mentalization-Based Interventions with Children, Young People and their Families*. London: Routledge.
- Verheugt-Pleiter, A.J.E., Zevalkink, J., Schmeets, M.G.J. (2008). *Mentalizing in child therapy: Guidelines for clinical practitioners*. London: Karnac Books.

Sökord: Mentalisering, undervisning, korttidspsykoterapi med barn.